

SERIA

MARIO
VARGAS
LLOSA

MARIO
VARGAS
LLOSA

SĂRBĂTOAREA ȚAPULUI

Traducere din spaniolă de
GABRIELA IONESCU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Georgeta Anca Ionescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Andreea Dobreci, Dan Dulgheru

Tipărit la Ganesha Publishing House

Mario Vargas Llosa
La Fiesta del Chivo
© Mario Vargas Llosa, 2000

© HUMANITAS, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Vargas Llosa, Mario
Sărbătoarea Țapului / Mario Vargas Llosa:
trad.: Gabriela Ionescu. –
București: Humanitas, 2014
ISBN 978-973-50-4467-1
I. Ionescu, Gabriela (trad.)
821.134.2(82)-32

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382; 0723 684 194

*Pentru Lourdes și José Israel Cuello
și pentru mulți alți prieteni dominicani.*

„Poporul ține
cu nespus entuziasm
Sărbătoarea Țapului
Pe treizeci mai.“

L-au omorât pe Țap
(merengue dominican)

Urania. Părinții nu-i făcuseră nici un favor; numele ei te purta cu gândul la un astru, la un mineral, la orice, mai puțin la femeia zveltă cu trăsături delicate, brunetă cu ochi mari, ca de smoală, puțin triști, care se reflecta în oglindă. Urania! Ce idee. Slavă Domnului că nimeni nu-i mai spunea așa, ci Uri, Miss Cabral, Mrs. Cabral sau doamnă avocat Cabral. Din câte-și aducea ea aminte, de când plecase din Santo Domingo („sau mai bine zis din Ciudad Trujillo¹“, deoarece, când plecase ea de-acolo, capitala încă nu-și recăpătase numele), nici la Adrian, nici la Boston, nici în Washington, D.C., nici la New York, nimeni nu-i mai spusese Urania, așa cum îi spuneau înainte acasă și la Colegiul Santo Domingo, unde *sisters*² și colegile ei pronunțau fără greșală smintitul nume cu care o pricopsiseră la naștere. A cui o fi fost ideea, a lui, a ei? Prea târziu ca să mai poți afla, copilă; mama ta e în ceruri, iar tatăl tău, un mort viu. N-ai să afli niciodată. Urania! La fel de absurd ca și insulta adusă străvechiului oraș Santo Domingo de Guzmán numindu-l Ciudad Trujillo. Să fi fost și asta tot ideea lui taică-său?

Așteaptă să vadă marea de la fereastra camerei ei, de la etajul nouă al hotelului Jaragua, și în sfârșit o vede. Întinericul are să se risipească în câteva clipe, iar splendoarea albăstruie a orizontului, crescând iute, face să-nceapă spectacolul după care jinduiește încă de când s-a trezit, la patru dimineața, cu toate că luase o pastilă, scăpând astfel de reticența ei față de

1. Orașul Trujillo. (N. tr.)

2. În lb. engleză, în original: surori, măicuțe. (N. tr.)

somnifere. Întinderea mării, de un albastru închis, invadată de pete de spumă, se întrepătrunde cu un cer plumburiu la îndepărtata linie a orizontului, iar aici, la țărm, se sparge în valuri zgomotoase și înspumate de faleza Malecón, din care zărește bucăți de drum pietruit printre palmierii și migdalii care o mărginesc. Pe atunci, hotelul Jaragua se afla în dreptul falezei Malecón. Acum, pe lateral. Îi vine din nou în minte acea imagine – din ziua aceea? – cu fetița pe care o ține de mână tatăl ei, intrând în restaurantul hotelului, ca să ia prânzul doar ei doi. Le dăduseră o masă lângă fereastră și, prin perdele, Uranita întrezărea vasta grădină, piscina cu trambuline și pe înotători. Orchestra cânta *merengues*¹ în Patio Español, curtea interioară a hotelului, acoperită cu plăci de faianță și ghivece cu garoafe. Să fi fost ziua aceea? „Nu”, își spune cu voce tare. Hotelul Jaragua de atunci fusese demolat și înlocuit cu această clădire imensă de culoarea Panterei Roz, de care se mirase din cale-afară când ajunsese la Santo Domingo, cu trei zile în urmă.

Oare ai făcut bine că te-ai întors? Ai să regreti, Urania. Să-ți irosești o săptămână de concediu, tu, care nu ai avut niciodată vreme să descoperi orașele, ținuturile, țările pe care ți-ar fi plăcut să le vezi – de pildă munții și lacurile înzăpezite din Alaska –, te-ai întors pe insulița pe care ai făgăduit că n-ai să mai pui piciorul niciodată. Simptom al decăderii? Sentimentalism toamnătic? Curiozitate, nimic mai mult. Ca să-ți demonstrezi că te poți plimba pe străzile orașului acestuia care nu mai este al tău, că poți străbate țara aceasta străină, fără ca asta să-ți provoace tristețe, nostalgie, ură, amărăciune, mânie. Sau cumva ai venit să înfrunți epava care îți este tată? Să afli ce impresie o să-ți lase, văzându-l după atâția ani. O trece un fior din cap până-n picioare. Urania, Urania! Iată că după toți acești ani descoperi că, dincolo de tărtăcuța ta îndărătnică, ordonată, imună la demoralizare, dincolo de această tărie pentru care

1. Dans și cântec originar din Republica Dominicană, apărut în regiunea Cibao; a căpătat o mare importanță în timpul dictaturii lui Trujillo și, din 1930, a fost transformat în dans național. (N. tr.)

ești admirată și invidiată, ai o inimioară blândă, sperioasă, rănită, sentimentală. O umflă râsul. Gata cu prostiile, copilă.

Își pune tenișii, pantalonii, tricoul de sport, își prinde părul într-un fileu. Bea un pahar cu apă rece și e pe punctul să dea drumul la televizor ca să se uite la CNN, dar se răzgândește. Rămâne în dreptul ferestrei, privind marea, faleza Malecón, iar apoi, întorcând capul, vede pădurea de acoperișuri, turnuri, cupole, clopotnițe și coroanele copacilor din oraș. Cât s-a dezvoltat! Când ai plecat, în 1961, trăiau în el trei sute de mii de suflete. Iar acum, mai bine de un milion. S-a umplut de cartiere, bulevarde, parcuri și hoteluri. În ajun, se simțise ca o străină, plimbându-se cu o mașină închiriată pe lângă elegantele proprietăți din cartierul Bella Vista și prin imensul parc El Mirador, unde erau *joggers*¹ mulți ca în Central Park. În copilăria ei, orașul se termina la hotelul El Embajador; dincolo de el erau doar ferme, ogoare. Country Club, unde în fiecare duminică taică-său o ducea la piscină, era înconjurat de maidane, nu ca acum, de asfalt, case și stâlpi de iluminat.

Însă orașul colonial nu a fost modernizat, și nici Gazcue, cartierul ei. Și ar putea băga mâna-n foc că nici casa ei nu s-a schimbat prea mult. O fi la fel, cu mica ei grădină, cu bătrânul mango și cu flamboyánul² cu flori roșii aplecat către terasa unde obișnuiau să ia prânzul, în aer liber, la sfârșit de săptămână; cu acoperișul ei în două ape și micul balcon de la dormitorul ei, unde ieșea să-și aștepte verișoarele, pe Lucinda și Manolita, și, în acel ultim an, 1961, să-l iscodească pe băiatul care trecea cu bicicleta și o privea cu coada ochiului, neîndrăznind să-i vorbească. O fi la fel și înăuntru? Ceasul austriac care dădea ora exactă avea cifre gotice și zugrăvea o scenă de vânatoare. Taică-său o fi oare la fel? Nu. L-ai simțit tot mai împuținat în fotografiile pe care ți le trimiteau o dată la câteva luni sau ani mătușa Adelina și alte neamuri îndepărtate, care au continuat să-ți scrie, deși tu nu le-ai răspuns niciodată la scrisori.

1. În lb. engleză, în original: alergători, oameni care fac jogging. (N. tr.)

2. Delonix Regia, cunoscut sub numele de flamboyán, este unul dintre cei mai colorați arbori exotici din lume. (N. tr.)

Se lasă să cadă într-un fotoliu. Soarele dimineții străpunge ca o suliță centrul orașului; cupola Palatului Național și ocrul palid al zidurilor sale sclipesc delicat sub bolta albastră. Ieși odată afară, căldura o să devină în curând de nesuportat. Închide ochii, cuprinsă de o inerție care nu-i stă în fire, obișnuită să aibă mereu ceva de făcut, să nu piardă vremea cu ceea ce-o preocupă zi și noapte, de când a pășit din nou pe pământ dominican: aducerea-aminte. „Fata mea studiază tot timpul, chiar și-n somn își repetă lecțiile.” Așa vorbea despre tine senatorul Agustín Cabral, ministrul Cabral, Creierașul¹ Cabral, lăudându-se în fața prietenilor cu fetița care câștiga toate premiile, cu eleva pe care *sisters* o dădeau ca exemplu. Se fălea oare și în fața Șefului cu succesele școlare ale Uranitei? „Mi-aș dori nespus să o cunoașteți, de când a intrat la Colegiul Santo Domingo, a obținut în fiecare an Premiul de Excelență. Să vă cunoască, să vă strângă mâna, ar fi pentru ea cea mai mare fericire. Uranita se roagă în fiecare seară ca Dumnezeu să vă țină în continuare sănătatea de fier. Și se mai roagă și pentru doña Julia și doña María. Faceți-ne onoarea asta. V-o cere, vă roagă, vă imploră cel mai credincios dintre slujitorii dumneavoastră. Nu mă puteți refuza: primiți-o, Excelență, Comandante!”

Îl detești? Îl urăști? Chiar și acum? „Acum nu”, spune cu voce tare. Nu te-ai fi întors dacă pizma te-ar mai fi sfredelit încă, dacă rana ți-ar mai fi sângerat, dacă dezamăgirea te-ar mai fi mistuit, înveninându-te ca în tinerețe, când studiul și munca s-au transformat în leacuri obsedante împotriva aducerii-aminte. Pe atunci îl urai cu adevărat. Cu fiecare părticică a ființei tale, cu toate gândurile și sentimentele care-ți cuprindeau ființa. Îi doreai nenorociri, boli, accidente. Dumnezeu ți-a făcut pe plac, Urania. Sau mai degrabă diavolul. Nu-i de ajuns că un atac cerebral l-a transformat într-un mort în viață? O dulce răzbunare, să stea de zece ani într-un scaun cu rotile, fără să poată merge, fără să poată vorbi, depinzând de o infirmieră ca să mănânce, să se culce, să se îmbrace și să se dezbrace, să-și taie unghiile, să se bărbierească, să-și facă nevoile? Ești mulțumită? „Nu.”

1. În lb. spaniolă, în original: Cerebrito. (N. tr.)

Mai bea un pahar cu apă și iese. E șapte dimineața. La parterul hotelului Jaragua o copleșește zgomotul, atmosfera aceasta deja familiară de voci, motoare, radiouri date la maximum, merengue, salsa, bolero sau rock și rap, amestecate, agresându-se și agresând-o cu sunetele lor stridente. Haos viu, nevoie profundă a poporului care cândva a fost și-al tău, Urania, de a uita de sine ca să nu fie nevoit să gândească și poate nici să simtă. Dar și explozie de viață barbară, neatinsă de talazurile modernizării. Ceva din dominicani încă se încapățânează să persiste în această formă prerațională, magică: aplecarea asta a lor către zgomot. („Zgomot, nu muzică.”)

Nu-și amintește să fi fost atâta zarvă pe stradă când era ea mică și când Santo Domingo se numea Ciudad Trujillo. Poate că nici nu era așa; poate că acum treizeci și cinci de ani – când orașul era de trei sau patru ori mai mic, provincial, izolat și letargic din cauza fricii și a servilismului și avea sufletul strâns de plecaciunile și panica în fața Șefului, Generalisimului, Binefăcătorului, Părintelui Patriei Noi, Excelenței Sale Rafael Leonidas Trujillo Molina – era mai tăcut, mai puțin frenetic. Astăzi, toate sunetele vieții, motoare de mașini, casete, discuri, radiouri, claxoane, lătrături, mârâituri, voci omenești, par a fi date la maximum, manifestându-se la cea mai înaltă intensitate a capacității de zgomot vocal, mecanic, digital sau animal (câinii latră mai tare și zburătoarele puiue mai cu poftă). Și cică New Yorkul are faimă de oraș zgomotos! Niciodată în cei zece ani pe care i-a petrecut în Manhattan urechile ei n-au înregistrat ceva care să semene cu toată această simfonie brutală, dezacordată, în care este scufundată ea de trei zile.

Soarele încinge curmalii cu coroanele lor înalte, trotuarul spart și parcă bombardat, din pricina gropilor și a mormanelor de gunoarie pe care niște femei cu basmale pe cap le mătură și le strâng în saci neîncăpători. „Haitience.” Acum sunt tăcute, dar ieri sușoteau între ele în limba creolă. Un pic mai departe, vede doi haitieni desculți și aproape goi, așezați pe niște cutii, iar deasupra lor se văd zeci de desene în culori foarte vii, răsfirate pe un zid. Da, așa este, orașul, poate chiar și țara, s-a umplut de haitieni. Pe atunci nu se întâmpla așa ceva. Oare

nu îi spunea senatorul Agustín Cabral? „Zică-se ce s-o zice despre Șef. Dar cel puțin istoria îl va ține minte ca pe cineva care a clădit o țară modernă și le-a arătat haitienilor care le este locul. Orice problemă are o soluție!” Șeful a găsit o țărișoară terorizată de războaiele dintre *caudillos*¹, fără legi și fără orânduială, sărăcită, o țară care-și pierdea identitatea, invadată de vecini hămesii și sălbatici. Treceau râul Masacre și veneau aici să fure bunuri, animale, case, îi lăsau fără muncă pe țărani noștri, perverteau religia noastră catolică cu vrăjitoriile lor diabolice, ne violau femeile, călcau în picioare cultura noastră, limba noastră și obiceiurile noastre occidentale și hispanice, impunându-ni-le pe ale lor, africane și barbare. Șeful a tăiat nodul gordian: „Până aici!” Orice problemă are o soluție! Nu numai că justifica măcelul acela al haitienilor din anul 1937, ba chiar îl considera una dintre faptele de bravură ale regimului. Oare n-a salvat el Republica să nu mai fie abuzată, pentru a doua oară în istorie, de acest vecin rapace? Ce mai contează cinci, zece, douăzeci de mii de haitieni atunci când vine vorba să salvezi un popor?

Merge repede, recunoscând împrejurimile: cazinoul Güibia, transformat în club, și sanatoriul care duhnește acum din pricina canalelor de scurgere; în curând va ajunge la intersecția dintre Malecón și bulevardul Máximo Gómez, traseul Șefului în plimbările sale pe înserat. De când medicii îi spusese că plimbările îi făceau bine la inimă, mergea de la Reședința Radhamés spre Máximo Gómez, cu o oprire la casa donei Julia, Sublima Matroană, unde Uranita intrase o dată ca să țină un discurs pe care abia putuse să-l rostească, și cobora până pe faleza George Washington, acolo cotea și își continua plimbarea până la obeliscul care-l imita pe cel din Washington, în ritm alert, înconjurat de miniștri, consilieri, generali, aghiotanți, curteni care, aflați la o distanță respectuoasă, erau ca pe ace și cu inima plină de nădejde, în așteptarea unui gest, a unui îndemn care le-ar fi permis să se apropie de Șef, să-l asculte

1. Căpetenii, politice sau militare, care se manifestă autoritar. Nume dat în general dictatorilor din țările de limbă spaniolă. (N. tr.)

vorbind, să fie vrednici de un dialog, fie el un reproș. Orice, dar să nu fie lăsați deoparte, în infernul celor uitați. „De câte ori i-ai însoțit, tată? De câte ori ai fost vrednic să-ți vorbească? Și de câte ori te-ai întors mâhnit fiindcă nu te-a chemat, speriat că nu te mai afli în cercul celor aleși, că ai căzut în rândul celor condamnați la chinurile iadului? Ai trăit mereu îngrozit că s-ar putea repeta și cu tine ceea ce se întâmplase cu Anselmo Paulino. Și chiar așa a fost, tată.”

Urania râde și doi îndrăgostiți în bermude, care vin din direcția opusă, își închipuie că lor le zâmbește: „Bună ziua”. Dar nu pentru ei râde, ci râde de imaginea senatorului Agustín Cabral cum bate el la pas în fiecare seară acest Malecón, printre slugi de lux, atent nu la briza caldă, la zgomotele mării, la acrobațiile pescărușilor sau la strălucitoarele stele din Caraibe, ci la mâinile, ochii și mișcările Șefului, care poate aveau să-l cheme, preferându-l pe el în locul altora. A ajuns în dreptul Băncii Agricole. Urmează Reședința Ramfis, apoi Secretariatul pentru Relații Externe și hotelul Hispaniola. Și înapoi.

„Strada César Nicolás Penson, colț cu Galván”, gândește ea. O să se ducă acolo, sau o să întoarcă la New York fără să arunce nici măcar o privire către casă? O să intri și o s-o întreb pe infirmieră despre invalid și o să urci în dormitor și pe terasa unde îl scot să-și facă siesta, terasa aceea care se înroșea de la florile de flamboyán. „Bună, tată. Cum îți merge, tată. Nu mă recunoști? Sunt eu, Urania. Firește că n-ai cum să mă recunoști. Ultima oară aveam paisprezece ani și acum am patruzeci și nouă. Mulți ani, tată. Nu asta era vârsta ta atunci când eu am plecat la Adrian? Chiar așa, patruzeci și opt sau patruzeci și nouă. Un bărbat în deplinătatea forțelor. Acum mai ai puțin și faci optzeci și patru de ani. Ce mult ai îmbătrânit, tată.” Dacă încă a mai putut judeca, a avut mult timp în toți acești ani pentru a-și trece în revistă lunga viață. Te-oi fi gândit oare la fata ta cea nerecunoscută, care în treizeci și cinci de ani nu ți-a răspuns la nici o scrisoare, nu ți-a trimis nici o fotografie, nici o felicitare de ziua ta, de Crăciun sau de Anul Nou, care nu a venit și nici nu s-a interesat de starea ta de sănătate nici măcar atunci când ai făcut comoția cerebrală, iar mătușile,

unchii, verii și verișoarele credeau că până aici ți-a fost. Ce fată netrebnică, tată!

Căsuța de pe César Nicolás Penson, colț cu Galván, n-o să-și mai primească musafirii în vestibul, unde obișnuiau să pună icoana Sfintei Fecioare de la Altagracia, cu placa aceea de bronz de fanfaron: „În această casă, Șeful este Trujillo”. Sau poate că ai păstrat-o, ca mărturie a loialității tale? Sau poate că ai aruncat-o în mare, cum au făcut miile de dominicani care au cumpărat-o și au atârnat-o în casă cât mai la vedere, pentru ca nimeni să nu se îndoiască de loialitatea lor față de Șef, iar atunci când vraja s-a risipit au dorit să șteargă toate urmele, rușinați de ceea ce reprezenta ea: lașitatea lor. Sunt sigură că și tu te-ai descotorosit de ea, tată.

A ajuns la Hispaniola. Asudă din greu, iar inima stă să-i sară din piept. Depășește două șiruri de mașini, camionete și camioane care curg pe bulevardul George Washington și are senzația că toate au radiourile pornite și că zgomotul o să-i spargă timpanele. Din când în când, câte un șofer scoate capul din mașină și, pentru o fracțiune de secundă, ochii ei întâlnesc niște ochi de bărbat care-i privesc sânii, picioarele sau fundul. Privirile acelea. Așteaptă un moment prielnic ca să traverseze și-și spune în gând, ca și ieri, ca și alaltăieri, că se află pe pământ dominican. La New York, nimeni nu se uită după femei cu atâta nerușinare. Măsurând-o, cântărind-o din priviri, calculând cam cât de cărnose sunt țâțele și coapsele ei, câte fire de păr are pubisul ei și cât de rotunde îi sunt fesele. Închide ochii, pradă unei ușoare senzații de leșin. La New York, nici măcar latino-americanii, dominicanii, columbienii, guatemalezii nu se mai zgâiesc așa. Au învățat să se stăpânească, au priceput că nu trebuie să se uite după femei așa cum se uită câinii la cățele, armăsarii la iepe și vierii la scroafe.

Profită că nu mai trec mașini și traversează bulevardul. În loc să facă stânga-mprejur și să se întoarcă la hotelul Jaragua, pașii ei, nu voința, o poartă spre Independencia, ocolind Hispaniola, un bulevard care, dacă-și aduce bine aminte, începe chiar de aici, având de-o parte și de alta alei cu dafini frunzoși, ale căror coroane se înlănțuie deasupra caldarâmului, ră-

corindu-l, după care se bifurcă și se face nevăzut în plin oraș colonial. De câte ori te-ai plimbat de mână cu tatăl tău, pe sub umbra șoptitoare a dafinilor de pe Independencia. De pe César Nicolás Penson coborau către bulevardul acesta și mergeau până în parcul Independencia. De la prăvălia italiană, pe partea dreaptă, unde începea bulevardul El Conde, cumpărau o înghețată de cocos, mango sau guava. Ce mândră te simțeai că-l țineai de mână pe acest domn – senatorul Agustín Cabral, ministrul Cabral. Toți îl cunoșteau. Se apropiiau, îi strângeau mâna, își ridicau pălăria, îl salutau înclinând capul în semn de respect, iar gardienii și militarii luau poziție de drepți când îl vedeau trecând. Cât de dor trebuie să-ți fi fost, tată, de acei ani, în care erai atât de important, atunci când ai ajuns un biet amărât printre atâția alții. Pe tine s-au mulțumit să te insulte la rubrica „Forul public”, dar nu te-au băgat la pușcărie, ca pe Anselmo Paulino. De asta ți-era cel mai frică, nu-i așa? Te temeai că, într-o bună zi, Șeful avea să ordone: La pușcărie cu Creierașul! Ai avut noroc, tată.

Se plimbă deja de trei sferturi de oră și mai are destul de mers până la hotel. Dacă s-ar fi gândit să scoată ceva bani, ar intra acum într-o cafenea să ia micul dejun și să se odihnească. Din pricina sudorii, se șterge pe față tot timpul. E din cauza vârstei, Urania. La patruzeci și nouă de ani nu mai ești chiar așa de tânără. Chiar dacă te-ai păstrat mai bine decât altele. Totuși, nu ești de aruncat ca o cârpă veche, dacă e să te iei după privirile acelea care se opresc de peste tot pe chipul și pe trupul tău, insinuante, pofticioase, nerușinate, insolente, uitături de masculi obișnuiți să dezbrace din priviri și-n gând toate muierile de pe stradă. „Patruzeci și nouă de ani, și arăți foarte bine, Uri”, i-a zis Dick Litney, colegul și prietenul ei de la biroul de avocatură din New York, de ziua ei, o îndrăzneală pe care nici un bărbat din birou nu și-ar fi permis-o dacă n-ar fi băut două sau trei pahare de whisky, așa cum făcuse Dick în seara aceea. Sărmanul Dick. S-a înroșit și s-a fâstâcit când Urania l-a făcut să înghețe, ținându-l cu una din privirile ei reci cu care de treizeci și cinci de ani răspunde galanteriilor, glumelor fără perdea, complimentelor, aluziilor sau tâmpeniilor pe care le debitează bărbații și, uneori, chiar și femeile.